

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Поліщук Людмила Петрівна,

к. п. н., доцент

Пушкар Тетяна Миколаївна,

к.п.н., доцент

Житомирський державний університет
імені Івана Франка

Вступ.

З давніх-давен вчених цікавлять багато питань, пов'язаних з емоціями: їх роль в пізнанні світу, місце в лексичному значенні слова, статус з позицій фізіології, психології, філософії, лінгвістики та інших наук, їх співвідношення з істиною, з інтелектуальним і раціональним, оцінним і експресивним і ін. Для лінгвістики найбільший в даний час інтерес представляє проблема семантичної інтерпретації і категоризації емоцій. Безсумнівно, що емоція це переживання, яке пов'язане з самосвідомістю людини. В. Брожик прав, коли помічає, що сам термін «переживання» вказує на другу функцію цінностей здатність викликати їх фізіологічні зміни в стані суб'єкта, що виявляються в емоціях, настрої, афекту. Оскільки ці зміни мають виразний компонент, а емоції, як правило, усвідомлені, їх можна виміряти, тобто емоції параметричні. Усвідомленість емоцій вказує на їх інтелектуальність. З давніх-давен, з часів Аристотеля, деякі вчені бачили в емоціях єдність інтелектуального і емоційного (афективного, пізнавального). Під виразом емоцій ми розуміємо їх маніфестацію в мовленні, супроводжувану внутрішнім і зовнішнім переживанням.

Вираження емоцій це безпосередня комунікація самих емоцій, а не їх позначень, їх мовний прояв. В. Б. Яковлева пише про вербалізацію емоції як про важливий компонент їх інтеріоризації, тобто зовнішній прояв, іноді розуміється як їх експресія. Характерно, що навіть наодинці з собою людина прагне виразити своє відношення емоційно: What a swine he is !, What an ass I'm !, тобто через

емотиви, а не через назви тих емоцій, які вона переживає в даний момент. На думку С. О. Гладь, це є результатом потреби включити своє емоційне ставлення до системи соціальних категорій. Аналіз численних художніх творів, що відображають різне мовне вираження емоцій, показує, що англійський соціум заохочує вираження одних емоцій і засуджує інші, заохочує одні способи і засоби вираження емоцій і забороняє інші (наприклад, через відповідні знаки в словник usage labels: low vulgar, abusive, obscene, etc). Безсумнівно, це вимагає від мовця усвідомленості зовнішнього (мовного) вираження емоцій. На матеріалі різних мов встановлені мовні показники різних емоцій, що дозволяють здійснювати контроль за їх виразністю. Вираження емоцій здійснюється за допомогою особливої лексики емотивної. Але не тільки лексичний, всі інші рівні мови також мають спеціальні засоби вираження емоцій.

Мета роботи

Полягає у визначенні мовних засобів вираження емоцій в англійській художній літературі. Мовні засоби вираження емоцій, як самостійний об'єкт лінгвістичних досліджень виявилися в центрі уваги багатьох вчених в другій половині ХХ століття. Раніше «емоційний компонент» змістовної сторони лексичних та граматичних явищ був предметом дискусій, в яких вирішувалися такі методологічні проблеми, як «мислення і мова», «функції мови», «мова і мовлення» та ін. Інтелектуальне й емоційне в мові розглядалися або, як різко відмінні, або як тісно взаємопов'язані. Термін «емотивність» розглядався в термінологічних системах різних наук: лінгвістика, психологія, фізіологія і ін. І до початку 80-х років 20 століття його зміст виявився дуже розмитим, що дозволило Ч. Стівенсону заявити: «...термін «емотивний» нерідко використовується недиференційовано, так що врешті-решт стає певним «ярликом на сміттєвому кошику, куди звалюються всілякі аспекти мовного вживання, небажані в мові науки або не мають до неї відношення...».

Головною ознакою зарахування слова до типу емотивних, є функціональна ознака: якщо слово виражає емоції, то воно емотивне. При цьому першою функцією емотивів, є емоційне самовираження: мовець не прагне викликати

будь-яку емоцію у слухача (це принципова відмінність емотивів від експресивної лексики, спрямованої на адресата). Емотивна семантика мови, на думку В. І. Шаховського, є нечіткою семантичною безліччю, так як практично всі слова мови можуть стати в певних умовах спілкування емотивними. Число словникових емотивів ні в одній мові визначити неможливо, тим більше функціональних.

У низько-контекстних (західних) культурах основна увага приділяється змісту повідомлення (що, а не як сказано), переважають ясні, короткі і аргументовані висловлювання. Високо-контекстні (східні) культури надають велике значення формі і контексту, що проявляється в розпливчастості мови, переважання некатегоричності форми («може бути», «ймовірно» і т.д.), відсутності прямого «ні». Різні етноси по-різному виявляють емоції в мовленні. Етнічні особливості комунікації виявляються як на вербальному, так і на невербальному рівні. Більш того, можна говорити про культурно обумовлені правила демонстрації емоцій. Наприклад: спілкування венесуельців між собою рідною мовою відбувається на більш близькій дистанції, ніж спілкування англійською мовою; культури розрізняються за допустимістю контакту поглядів. Так, японський оратор дивиться зазвичай кудись убік: японський підлеглий, вислуховуючи догану начальника, опускає очі і посміхається. В Англії вважається непристойним настільки ж пильно дивитися в очі, як це прийнято і навіть заохочується в Україні; американці вважають більш прийнятним демонструвати негативні емоції (гнів, страх, відраза) перед близькими, а позитивні (оптимізм, радість життя) перед сторонніми; в той же час представники Східної Європи прагнуть не засмучувати членів своєї групи, але мало цікавляться думкою сторонніх. Когнітивна теорія емоцій (емотіологія), яка об'єднує когнітивну психологію і лінгвістику, висвітлила нову проблематику вивчення емоційних явищ. У дослідженнях по емотіології використовуються отримані в інших областях знання про емоції, зокрема, дані когнітології, і на їх основі розробляється лінгвістична концепція емоцій. Тому цілком логічним є те, що емотіологію визначають як науку про вербалізацію, вираження і комунікацію емоцій.

Матеріали та методи.

В рамках цієї теорії впливає суть лінгвістичної концепції емоцій, яка полягає в наступному: людина (суб'єкт) відображає існуючий світ, але не все одразу, а тільки необхідне або цінне в даний момент. Процес відображення емоцій регулює емоції, так як саме вони є посередниками відображення світу в мові за рахунок того, що вони висловлюють важливість об'єктів світу для мовця і слухача.

Англіїці традиційно вважаються незворушною, неемоційною нацією, де високо цінуються стриманість і самоконтроль. Відкритий прояв емоцій, особливо негативних, в англійській комунікативній культурі не вітається і навіть вважається недоліком, підтвердженням чому є, наприклад, той факт, що такі слова, як *emotional*, *effusive*, *demonstrative*, *excitable*, в англійській мові мають негативну конотацію (*Stop behaving so emotionally!* / *Her effusive welcome made us feel most uncomfortable*), а під словом емоційність (*emotionalism*) розуміється надмірний прояв емоцій, стан, в якому людина втрачає здатність їх контролювати (цікаво, що для характеристики п'яної людини в англійській мові існує кумедна ідіома *tired and emotional*, що в буквальному перекладі означає втомлений і емоційний).

Результати та обговорення.

Як пише Н. В. Григоренко, «англійська стриманість і небажання показувати свої почуття викликають найбільше незрозуміння, а часом осуд оточуючих, як емоційних представників романського світу, так і чутливих світу слов'янського, навіть німці відрізняються хоча б сентиментальністю. Англіїці часто дають завищену оцінку як співрозмовнику, так і всьому, що відбувається і що спостерігається, використовуючи для цього численні суперлативні одиниці (*How absolutely marvelous!* / *You're being extremely kind* / *That's brilliant. I'm delighted you are coming, that's fantastic*), широко використовують інтенсифікаторами (*Thank you so much* / *I am most grateful*); не скупляться на компліменти (*Oh, thank you very much. You are a dream come true*). "*You're not too gay today*", she accused him. "*And it's not very polite to Judith; we're all in such festive mood at home*" / «Ви сьогодні не

дуже веселі», сказала вона йому з осудом, це не дуже люб'язно стосовно Джудіт: у всіх в родині сьогодні таке святковий настрій». Іншими словами, вести себе відповідно до свого внутрішнього стану, не розділяючи загального настрою, є порушенням норм ввічливої поведінки. Для позначення одиниць емотивної комунікації пропонуємо використовувати термін «фатичні емотиви», під яким в даному випадку розуміються комунікативні одиниці, що містять оцінність і орієнтовані на адресата з метою надання на нього позитивного емоційного впливу.

На відміну від емотивів в широкому плані, які, за визначенням дослідників, є показниками того, що дана одиниця мови і мовлення називає не тільки предмет, скільки емоційне ставлення до нього, фатичні емотиви також передають ставлення, але мають при цьому яскраво виражену стратегічну спрямованість: емоційна оцінка, що міститься в них, націлена на те, щоб зробити приємне співрозмовникові. Перебільшення, або використання стратегії переоцінки, перш за все проявляється в широкому вжитку англійцями експресивних емоційно-оцінних одиниць: great, excellent, perfect, gorgeous, wonderful, brilliant, superb, fantastic, fabulous, marvelous, divine, ravishing, terrific, delighted, enjoyable та ін.

Висновки.

В даний час наука має достатньо знань, щоб визначити емоції як «реакції людини і тварин на вплив внутрішніх і зовнішніх подразників, що мають яскраво виражене суб'єктивне забарвлення і охоплюють усі види чутливості і переживань», а також як одну з форм відображення дійсності.

Вираження емоцій це безпосередня комунікація емоцій, а не їх позначень, їх мовний прояв. Також було встановлено, що для вираження емоцій і для емоційного впливу у мови і її одиниці є емотивна функція, обумовлена емотивною семантикою (в різних проявах: значення, конотація, потенціал), тобто емотиви носії цієї семантики, що актуалізуються в специфічних емотивних контекстах. Емотивність це притаманна мові властивість виражати системою своїх засобів емоційність як факт психіки; відображені в семантиці мовних

одиниць соціальні та індивідуальні емоції. Існує два поняття емоційність і емотивність.

Емоційність і емотивність мають різну спрямованість: перша сфокусована в більшій мірі на суб'єкті (це емоції для себе), друга спрямована на об'єкт (це емоції для інших). Особливістю англійської комунікативної культури є те, що співрозмовники в більшій мірі фокусують свою увагу на почуттях інших, їм пропонується бути уважними до оточуючих і їх почуттів. Коли говорять про функції мови, а їх число іноді в літературі перевищує двадцять, то, як правило, не проводять розмежування, з одного боку, між функціями мови і функціями мовлення, з іншого між ними і функціями одиниць мови, як не проводиться в літературі розмежування і між їх експресивною і емотивною функціями.